

UUTTA BALTIA-KIRJALLISUUTTA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Kiinnostus Baltian maiden historiaan ja nykytilanteeseen on edelleen voimakasta sekä meillä Suomessa että muualla. Tämä näkyy myös melkoisena kirjauutuuksien virtana, josta tässä muutamia poimintoja.

Viron, Latvian ja Liettuan itsenäisyystaistelun ja uuden itsenäisyysajan alkuvuosien tapahtumia ovat valaisseet - kumpikin kirjoittaja omista lähtökohdistaan - Viron entinen pääministeri Edgar Savisaar ja ruotsalainen diplomaatti Lars Peter Fredén.

Savisaar on tunnettu räväkkänä puhujana ja myös toiminnan miehenä eikä hän muistelmissaankaan poikkea tästä linjastaan. Poliittiset vastustajat saavat kuulla kunniansa - osin varmaan perustellustikin. Myös ulkomaisista toimijoista, mm. eräistä Suomen edustajista, Savisaar sanoo suoraan mielipiteensä. Totta kai hänen näkökulmansa on puhtaasti virolainen ja ennen kaikkea savisaarelainen mutta meidän on hyvä tietää mitä mieltä tämä Viron politiikan voimahahmo on asioista. Vaikka suomenkielinen laitos on supistettu alkuperäisestä versiosta, se on edelleen varsin tuhti lukupaketti.

Lars Peter Fredén tarkasteli aiemmassa kirjassaan aikaa Baltian maiden itsenäisyysjulkistuksiin saakka. Nyt ilmestyneessä teoksessaan Återkomster hän käsittelee vuosia 1991-94. Vaikkakin lähtökohta on Ruotsin Baltian-politiikan analyysi, Fredén käsittelee myös laajasti esim. Venäjän joukkojen vetäytymistä Baltiasta sekä kansalaisuuskysymyksiä Baltian maissa. Koska näitä asioita ei ole meillä juurikaan käsitelty, Fredénin kirja on hyvä tiedonlähde.

Neuvosto-Viron arkipäivää -kirjaan on koottu virolaisten muisteluksia neuvostoajalta. Keskeisellä sijalla on käsittämätön tavarapula, byrokratia ja ideologinen painostus. Vaikka ehkä luulemme tietävämme, minkälaista elämää oli entisessä Neuvostoliitossa, tämä kirja paljastaa nimenomaan pienten, arkisten asioiden kautta järjestelmän totaalisen epäonnistumisen ja epäinhimillisyyden.

Pakolaisvirolaisia käsittelevää kirjallisuutta ei ole Suomessa paljon julkaistu. Professori Ilmar Talve on julkaissut suomenkielisen version muistelmistaan nimellä Kolme kotimaata. Talve oli 1943-44 Suomessa, palasi Viroon ja joutui vetäytyvien saksalaisten mukana Saksaan. Sodan jälkeen hänen onnistui Tanskan kautta päästä Ruotsiin jossa hän monien mutkien jälkeen pystyi jatkamaan akateemista uraansa. Hän toimi pitkään Turun yliopiston kansatieteen professorina.

Virolaisista sotilaista Saksan sotavoimissa toisen maailmansodan aikana on Ruotsissa ilmestynyt kirja. Se on käännös saksalaisen harrastelijahistorioitsijan Rolf Michaelisin kirjasta mutta ruotsalaiseen painokseen on lisätty useita lukuja. Koska aiheesta ei toistaiseksi ole suomeksi julkaistu kirjaa, tämä toimii hyvänä tietolähteenä.

Latvian armeijan puvuista ja merkeistä ensimmäisen itsenäisyyden aikana saa tietoa puolalaisesta kirjasta Wojsko lotewskie 1918-1940. Kirjassa on englanninkielinen tiivistelmä, mutta valitettavasti kuvatekstejä ei ole käännetty.

Samat puutteet koskevat valitettavasti myös Liettuan asevoimia käsittelevää komeaa kuvateosta Lietuvos kariu. Se kattaa ajan 190-luvun alusta 2000-luvulle. Mutta kun muutakaan kirjallisuutta ei ole, asian harrastaja ottaa sanakirjan käteensä ja ryhtyy tavailemaan...

Nykyisin Latviassa asuva toimittaja Jukka Rislakki on kirjoittanut uudessa kotimaassaan paljon huomiota osaksensa saaneen teoksen sotienvälisen Latvian sotaministeristä, kenraali Krisjanis Berkisistä ja tämän suomalaisesta vaimosta, Hilma Lehtosesta. Kirja antaa meille mielenkiintoisen välähdyksen meille varsin tuntemattoman Latvian historiaan. Berkisin perhe joutui neuvostomiehityksen aikana karkotetuksi ja kenraali Berkis kuoli kaukana kotimaastaan. Hilma Lehtonen-Berkis pääsi vuonna 1959 palaamaan Suomeen.

Markus Anaja

Edgar Savisaar, Viron vaaran vuodet. Tammi, Helsinki 2005. 554 sivua, valokuvia. Hinta noin 37 euroa.

Lars Peter Fredén, Återkomster. Atlantis, Stockholm 2006. 528 sivua, valokuvia. Hinta noin 28 euroa.

Enno Tammer, Neuvosto-Viron arkea. WSOY, Helsinki 2006. 340 sivua, kuvitettu. Hinta noin 26 euroa.

Ilmar Talve, Kolme kotimaata. Omaelämäkerta. Kirja-Aurora, Turku 2004. 457 sivua. Hinta noin 29 euroa.

Rolf Michaelis, Estländare i tysk krigstjänst. Leander & Ekholm, Stockholm 2005. 190 sivua, kuvitettu. Hinta noin 230 SEK. (Kirja on Suomessa myynnissä ainakin Akateemisessa Kirjakaupassa).

Jan Rutkiewicz, Wojsko litewskie 1918-1940. Barwa i Bron, Warszawa 2005. 275 sivua, mustavalkoiset valokuvat sekä väripiirroset.

Jonas Vaicenonis, Lietuvos kariu. Baltos lankos, Vilnius 2005. 262 sivua, runsaasti mustavalko- ja värivalokuvia.

Jukka Rislakki, Latvian kohtaonvuodet. SKS; Helsinki 2005. 386 sivua, kuvitettu. Hinta noin 30 euroa.